

Ett väpnat angrepp kan inte uteslutas

Hur bilden av konflikterna i Georgien 2008 och Ukraina 2022
förändrats sett från svensk utrikespolitik

Abstract

On February 24, 2022, Ukraine was invaded by Russia. This provoked strong reactions from the world and Sweden. In Sweden's perspective, this was the first time since 1939 that Sweden has sent weapons to a state in an ongoing conflict. The conflict between Georgia and Russia in 2008 did not receive the same reactions. In these two conflicts, the reactions differed from each other. Based on geopolitical narratives and ontological certainty, this thesis will examine how the Swedish Parliament's foreign policy has developed and the picture of the conflict in Georgia has changed with the invasion of Ukraine in 2022. The results of the analysis show that ontological certainty and geopolitical narrative are intertwined and the construction of us and them is central in creating a threat. This we and them also create a security dilemma where Sweden's search for security through approaching NATO contributes to Russia's insecurity due to their alleged expansion to the east. The ongoing conflict in Ukraine has also contributed to a reassessment of the view of the conflict in Georgia, where the lukewarm reaction from the world and Sweden to the invasion led Russia to believe that it was possible to invade Ukraine as well.

Nyckelord: Kritisk geopolitik, ontologisk säkerhet, geopolitiskt narrativ, Sverige, Ryssland, Georgien, Ukraina

Antal ord: 9881

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
1.1	Syfte och problemformulering	1
1.2	Bakgrund	2
1.3	Tidigare forskning	4
2	Teoretiska utgångspunkter.....	7
2.1	Kritisk geopolitik.....	7
2.2	Ontologisk säkerhet.....	8
3	Metod och material.....	11
3.1	Forskningsdesign.....	11
3.2	Operationalisering	12
3.3	Avgränsning	12
3.4	Metodkritiska reflektioner.....	14
4	Krig i Europa igen	15
4.1	Den europeiska säkerhetsordningen hotas	15
4.2	Situationen i Ukraina.....	18
4.3	Georgien i Ukraina	23
5	Slutdiskussion.....	28
6	Referenser.....	31
	Empiri	35

1 Introduktion

1.1 Syfte och problemformulering

”Den ryska invasionen är oprovocerad. Den är olaglig. Och den är oförsvarlig. Det är en mörk dag för Europa”. Med detta uttalande inledde Magdalena Andersson (S) sitt anförande i EU-nämnden den 24 februari 2022 (c. s. 1). Detta anförande skedde samma dag som den ryska invasionen av Ukraina ägde rum och visar på det allvarliga säkerhetsläget i Europa. Att Andersson framhåller att det är en oprovocerad attack ökar också upplevelsen av ett hot mot andra europeiska stater. Om internationell praxis åsidosätts som i detta fall kan det antagas att inget skulle hindra Ryssland från att agera på samma sätt mot andra närliggande stater. På grund av ett alltmer spänt säkerhetsläge i Europa och där Ryssland, Nato och EU är viktiga parter och med stor makt, är geopolitik- och säkerhetsfrågan central i dagens debatt. Att en liknande konflikt bröt ut mellan Ryssland och Georgien 2008 utan att det blev större reaktioner och samtal i Sveriges riksdag leder till att den nu pågående konflikten i Ukraina blir än mer intressant att studera närmare. Det kommer tas upp vad geopolitiska termer som territorium och intressesfärer har för påverkan på upplevda säkerhetshot mot ens världsbild och vad det kan ha för politiska konsekvenser.

Syftet med denna studie är att belysa svenska riksdagens ställningstaganden i den svenska utrikespolitiken med hänsyn till konflikterna i Georgien 2008 och Ukraina 2022. Det säkerhetspolitiska läget i Europa förändrades efter Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari 2022 och Luhansk och Donetsk utropades till självständiga republiker. Detta är inte en ny situation då det skedde även i Georgien 2008 när Sydossetien och Abchazien utropades som självständiga av Ryssland. Dessa två konflikter har mottagits på väldigt olika sätt i världen och i Sverige. Denna studie kommer att undersöka hur den svenska riksdagen har resonerat och agerat i dessa

två konflikter vilket görs genom att undersöka riksdagsuttalanden utifrån ontologisk säkerhet och ett kritiskt geopolitiskt perspektiv. Frågorna som ställs är:

- Hur har svensk utrikespolitik utvecklats från konflikten i Georgien 2008 till Ukraina 2022 och varför har denna utveckling skett?
- Hur har invasionen lett till en omvärdering av konflikten i Georgien?

Genom att använda begreppet geopolitiskt narrativ i denna studie belyses hur geografi har en betydelse i upplevd säkerhet. Ontologisk säkerhet är således också en viktig del i detta geopolitiska narrativ för att kunna förstå upplevelsen av geografi som säkerhetshot. Aspekter som kontext, historia, naturresurser, militär och geografiskt läge är viktiga delar i det geopolitiska narrativet. Fokus kommer att läggas på hur en hotbild konstrueras samt hur detta hot kan bemötas.

Denna fråga är viktig att undersöka då Ryssland försvarar sina handlingar med att hävda att EU och Nato expanderar till gamla sovjetstater. Ryssland anser sig ha ett historiskt band till dessa. Bland annat stater som Georgien och Ukraina har vänt ryggen åt Ryssland i och med att de båda är kandidater till både EU och Nato (Rezvani 2020:886). I ett liknande läge befinner sig nu Sverige fast angående ställningstagandet till medlemskap i Nato. Sverige har haft fred i över 200 år och landets neutralitet är något som har varit och fortfarande är en stor del av den förda utrikespolitiken och den svenska bilden internationellt. Dock med Rysslands kränkningar av Krim och i nuläget invasionen av Ukraina har det resulterat i en omvärderad bedömning. Sedan 2014 har Sverige ingått i ett värdlandsavtal med Nato och tillåtit genomförande av övningar på svensk mark (Nato 2022). Således är det viktigt att belysa svenska riksdagens arbete i frågor gällande militära konflikter och som just nu även sker på europeisk mark.

1.2 Bakgrund

Det utbröt 2008 en konflikt mellan Georgien och utbrytarstaterna Sydossetien och Abchazien och Ryssland erkände dem som självständiga och gav dem militärt understöd i konflikten mot Georgien. Detta ledde till militära sammanslagningar mellan georgiska och ryska styrkor. Det gick också snabbt för den ryska militären

att trycka ut alla georgiska styrkor från Sydossetien där Ryssland sedan fortsatte in i Georgien och slog ut flera militära mål på vägen tills ett eldupphör slöts (Cheterian 2009:155,156). Trots att denna konflikt bara varade i ungefär en vecka var det mycket oenighet i hur konflikten uppstod och vem som faktiskt inledde konflikten. Ryssland har anklagat Georgien för att begå folkmord i Sydossetien och för att ha dödat ryska fredsbevarande trupper och civila. Samtidigt hävdar Georgien att konflikten triggades av ryska trupprörelser i Nordossetien som är en del av Ryssland. Dessa trupper gick sedan in i Sydossetien (Cheterian 2009:156). Denna konflikt var inte ny utan spänningar har funnits under längre perioder och sedan Sovjetunionens upplösning har blivit värre där Ryssland började rusta upp sin militär (Tuathail 2008:672). Denna upprustning var för att motverka unipolaritet i världen och att Ryssland ansåg att Nato inte hade för avsikt att säkra fred (Tuathail 2008:682). Detta pågick samtidigt som Georgien började bryta upp med öst och närma sig väst med ansökningar både till Europeiska unionen och Nato (Tuathail 2008:681). I denna konflikt finns det som beskrivits många olika perspektiv från båda sidor där månader av gränsaktivitet resulterade i en militär konflikt (Tuathail 2008:692).

Intressant i detta fall är hur Georgien antydde att denna konflikt bara var början och att Ryssland testar gränserna för vad som går att göra utan att det väcks reaktioner (Tuathail 2008:692). En liknande situation har nu uppstått i Ukraina och som egentligen började med annekteringen av Krim 2014 men som resulterade i ett inbördeskrig mellan Ukraina och utbrytarregionerna Donetsk och Luhansk. Dessa är regioner som Ryssland nu 2022 utropat som självständiga. Likheterna mellan dessa två konflikter är väldigt tydliga i hur stridigheter har utbrutit mellan separatister och där Ryssland sedan har påstått sig agerat för att skydda ryska medborgare boende i dessa områden. Likheterna finns även här då det råder oenighet kring varför konflikten uppstått och att det inte är Ryssland ensak att bland sig i Ukrainas suveränitet. Både Georgien och Ukrainas närmande till EU och Nato är också likheter som bidragit till en negativ spiral rörande händelseutvecklingen då alla inblandade parter anklagar varandra för territoriell expansion (Rezvani 2020:886,887).

1.3 Tidigare forskning

Tidigare forskning angående geopolitik handlar till stor del om geografiska områden och säkerhet och hur detta påverkar stater och hur de väljer att agera i nationell och internationell politik. Återkommande teman i forskningen är hur stater identifierar sig själva, till exempel om de betraktar sig som en östeuropeisk stat eller en centraleuropeisk stat. Geopolitiska narrativ som vi och dem och historisk anknytning är också tydliga teman och hur detta varit drivande för politisk förändring i forna sovjetstater (Kazharski & Makarychev 2021:1; Terzyan 2021:201). Till exempel hur Rysslands agerande i både Georgien 2008 och i Ukraina under annekteringen av Krim 2014 påverkar Sveriges relation till Ryssland där dessa aktioner har ökat spänningarna staterna emellan och även globalt (Boldyreva, Boldyrev & Ragozin 2020:28,29; Åtland 2016:163,164). En återkommande punkt är hur olika stater ser på upplevd säkerhet där historiska band fortfarande har en stor betydelse i staters syn på varandra till exempel genom väst mot öst. Denna bild producerar ett ständigt hot vilket tvingar en att alltid vara i beredskap till exempel vid militära övningar (Eberle & Daniel 2022:7). Synen på den egna säkerheten lyfts också från båda hållen och hur säkerhet för den ene kan innebära osäkerhet för den andre. För att säkerhetsställa sin ontologiska säkerhet kan detta skapa ett säkerhetsdilemma där ens egna handlingar i att skapa säkerhet kan innebära mer osäkerhet beroende på hur den andre agerar och att det alltid befäster en upplevd rädsla för vad den andre parten kan göra (Mitzen 2006:353; Smith & Timmins 2001:71).

Sveriges och Finlands idag alltmer intensifierande samarbete med Nato är ett exempel på detta. För att skapa säkerhet från det ökande hotet från Ryssland på grund av Rysslands kränkningar av Georgien och Ukraina närmar de sig Nato vilket medför ett instabilare läge med Ryssland (Heier 2018:268; Möller & Bjereld 2010:378; Cottey 2013:464,465). Samtidigt som de ryska kränkningarna ses som aggressioner i stora delar av det internationella samfundet beskrivs det på ett annat sätt av Ryssland som hävdar att de istället besvarar andra staters aggressioner. Om inte Ryssland hade agerat så hade Nato gjort det istället (Rezvani 2020:879; Wolff 2015:1103; Suslov 2014:597; Steinbock 2008:206). Till exempel är Natos närvaro

i Östeuropa en stor del av denna forskning och där även Natos agerande i till exempel Kosovo har blivit ett prejudikat för både konflikten i Georgien, Krim och nu Ukraina. Enligt Ryssland så var det ett brott mot internationell lag och ett tecken på västs dubbelmoral i konflikthantering då väst erkände en utbrytarregion från Serbien (Tuathail 2008:683; Müllerson 2014:139). Ytterligare exempel på ontologisk säkerhet är hur Kreml bedriver sin politik där väst beskrivs både som svaga och som ett existentiellt hot. Ett annat exempel är hur Europa är xenofobsikt men också naiva som tar emot så många flyktingar. Denna form av otydlighet gör det svårt att kunna förhålla sig till Ryssland och dess politik (Kragh & Åsberg 2017:788,789).

Tidigare forskning belyser också betydelsen av strategiska områden, ekonomi och historisk kultur som viktiga faktorer till varför Ryssland har intressen i postsovjetiska stater (Gasparini 2021:405). Konflikten i Georgien har också varit oroande i Baltikum där befolkningen satt press på politiker att omvärdera att köpa naturresurser från Ryssland. Detta görs för att minska Rysslands inflytande i regionen och därmed den press de kan sätta på dem vid internationella konflikter (Bergman 2020:483). Gällande just intressen och intressesfärer är detta en stor del i den bedrivna utrikespolitiken i Ryssland och Natos utvidgande har i sin tur resulterat i spänningar i världspolitiken och säkerheten i Europa och där även EU beskylls för att utöka sin intressesfär av Ryssland (Kragh 2018:67). Speciellt för aspirerande stater till Nato och EU som är beroende av Ryssland ökar dessa spänningar då de dras mellan två block (German 2017:293). Ryssland som också hävdar att de är ett geopolitiskt maktcentrum gör att intressesfären är av yttersta betydelse för dem att kunna bevara forna sovjetstater i sin kontroll. Att intressesfären och geopolitiken är av så stor betydelse för Ryssland motiveras främst utifrån säkerhet trots att de har vapensystem som sträcker sig över angränsande stater. Det finns dock även ett symboliskt och ett ekonomiskt värde i att bevara en stark position i området (Lavric 2021:189,190). Forskningen om Sverige gällande Nato och geopolitik är att de befinner sig i en liknade position som den German tar upp i sin artikel. Sverige har ett partnerskap med Nato som har lett till en uppfattning om att Sverige både är med och inte med i Nato (Ydén, Berndtsson & Pettersson 2019:2). Samtidigt som relationen till Ryssland till och

från har varit problematisk där territoriella kränkningar har ägt rum som stärker Ryssland som ett hot (Mouritzen 2019:109).

2 Teoretiska utgångspunkter

2.1 Kritisk geopolitik

Geografi handlar mycket om makt. Geografi är en konstruktion och att ha möjlighet att kunna tillskriva sig geografiska områden leder till makt. Geografi är därmed inte något som är naturligt förekommande. Geografi var ett sätt för stater att expandera och prägla områden med sin kultur och sina intressen. Tvister om ägandeskap, och administration är än idag en ofrånkomlig del av internationell politik (Tuathail 1996:1,2).

Kritisk geopolitik kan definieras som att världspolitiken kretsar kring många olika antaganden om hur geografiska uppdelningar, strategiska planer, kontinenter och havens uppdelning spelar in i hur staters politik utformas och hur den legitimeras för dess befolkning. Snarare än fakta är dessa antaganden socialt konstruerade för att motivera politiska och sociala intressen (Agnew 2013:19,20). Ett exempel är hur ett geografiskt område är av historiskt intresse för en stat. Kritisk geopolitik belyser hur världen är strukturerad, sambandet mellan identitet och territorium och hur det har en stor betydelse i hur världen är uppdelad (Agnew 2013:29). Till exempel ämnar denna studie att belysa svenska riksdagens bild på konflikterna genom deras bedrivna politik och hur detta kan påverka statens säkerhet. Geografi är inte statiskt utan det är en produkt av vårt eget skapande. Det är människor som bestämmer hur objekt ska representeras och inte objekten själva och detta konstrueras både muntligt och i text, till exempel kan ett hot konstrueras för att motivera politiska handlingar (Müller 2013:50,51).

Kritisk geopolitik är således ett perspektiv som beaktar platsers olika kontext, människor och utveckling (Tuathail 1996:59,60). Detta skapar ett geopolitiskt narrativ där aspekter som historia, folk, militär, naturresurser och geografi kopplas

samman och bedriver politik. Ett geopolitiskt narrativ kan appliceras för att belysa hur globala institutioner agerar. Till exempel kan FN, EU och Nato vara drivande i hur stater agerar i förhållande till dem för att garantera sin säkerhet (Dodds 2019:58). Det geopolitiska narrativet för denna studie har betydelse för att förstå den upplevda geografin kan påverka Sveriges agerande för att garantera sin säkerhet. Ontologisk säkerhet är också en del i detta geopolitiska narrativ för att kunna förstå vad geografi har för betydelse för säkerheten till exempel hur geografisk närhet till Ryssland och deras handlingar påverkar ens egna syn på säkerhet.

Politik är i ständig förändring och under 2000-talet har det succesivt skett en återgång till nationalism, populism och militär makt vilket resulterat i att det internationella samarbetet har tagit skada där stater tenderar att misstro varandra. Ett exempel är att politiska representanter inte längre håller sig till regler eller avtal eller drar sig ur tidigare etablerade samarbeten. Detta är en negativ utveckling som hela det internationella samfundet har bidragit till och är inte något som enbart kan kopplas till öst eller väst. Till exempel har båda sidor fått kritik för hur de har agerat i olika konflikter (Dodds 2019:47,48). Detta har också bidragit till en ökad osäkerhet angående hur stater bör respondera på andra staters handlingar. Ett annat exempel är Rysslands otydligt bedrivna utrikespolitik där man å ena sidan påtalar att väst utgör ett hot mot Ryssland samtidigt som de å andra sidan hävdar att de är svaga (Kragh & Åsberg 2017:788). På grund av detta har en alltmer konfrontativ politik börjat bedrivas där geopolitiska narrativ spelar en stor roll för att garantera säkerhet där ett skapande av vi och dem blir centralt i att legitimera sina handlingar (Terzyan 2021:195). Kritisk geopolitik utmanar också sättet att se på internationell politik där geografiska inramningar skapas som ett sätt att urskilja andra från en självt, exempelvis genom att betrakta den andra parten som ond. Detta visar på hur geopolitiska narrativ konstruerar händelser i den internationella politiken som ett sätt att driva igenom handlingar och policys (Tuathail 2008:672,673). Således kan man genom att belysa geopolitiska narrativ få ökad förståelse för hur och varför stater agerar för att garantera sin säkerhet.

2.2 Ontologisk säkerhet

Som tidigare nämnt är kritisk geopolitik ett väldigt brett område och alltmer uppmärksamhet riktas åt påverkan och känslor och hot mot jaget. Konstruktionen av geografi är tätt sammanbundet med hur vi upplever världen genom bland annat språk och bilder. Kritisk geopolitik kan därför uppfattas som socialt producerad men också upplevd. Detta är en väsentlig del av produktionen av geopolitik då vi som medborgare engageras och påverkas av denna och då det är genom denna lins vi uppfattar världen (Eberle & Daniel 2022:2).

På så sätt kan geopolitik också länkas till ontologisk säkerhet. Med ontologisk säkerhet menas hur individer, grupper och stater hanterar osäkerhet utan att förlora säkerheten för en själv och vem men är. Det är subjektiva synen på sig själv som är i fokus och denna som motiverar ens handlingar. Centralt i detta är att ens handlingar ska kunna bevara ens upplevda säkerhet över tid (Mitzen 2006:344). Genom att sätta detta i relation till stater och internationella relationer där stater sägs vara rationella i sitt agerande utvecklar Mitzen ontologisk säkerhet med koppling till rationellt beslutsfattande. Rationella aktörer handlar utifrån konsekvenser, det vill säga vägande av alternativ och styra åtgärder mot konsekvent uppsatta mål. Ontologisk säkerhet är ett grundläggande behov då aktörer liknar osäkerhet vid ett identitetshot. Den formen av osäkerhet kan göra det svårt att agera och i förlängningen gör det svårt att bibehålla ens självuppfattning (Mitzen 2006:345).

Hot mot identiteten kan som i detta fall av en närliggande konflikt ha en betydelse för hur den svenska riksdagens utrikespolitik och bild har utvecklats. Till exempel kan detta perspektiv sammanflätas med kritisk geopolitik för att belysa på vilket sätt den svenska upplevda säkerheten har påverkats och utvecklats av konflikterna. Ontologisk osäkerhet hänvisar till ett tillstånd där man inte vet vilka hot man ska välja att konfrontera och vilka man ska ignorera. Till exempel kan militära övningar nära en statsgräns utgöra ett sådant hot. Ontologisk säkerhet däremot är när det finns en trygghet och man vet hur man ska agera inför ett hot (Mitzen 2006:345). Ontologisk säkerhet är till för att undvika oro men samtidigt är oro tvetydligt i vad det kan innebära och vilken form det kan ta. Detta gör att oro i sin tur kan fästas denna mot olika objekt som till exempel militära hot vilket går att koppla till kritisk geopolitik. Till exempel kan det skapa ett geografiskt hot mot kollektivet vilket kan

kopplas samman med identitet och ontologisk säkerhet (Eberle & Daniel 2022:2,3). Att således genom att identifiera och reagera på en oro, och konstruera kännbara hot kan risker bedömas (Kinnvall & Mizten 2020:243). Detta skulle till exempel kunna vara en annan stat som oftast bedöms vara ett hot (Oslender 2013:360) till exempel Ryssland.

Identitetspolitik kan kopplas till detta då det handlar om att försöka frångilja en själv från de andra. Den kan ta alla möjliga former från att var skämtsam, stereotyp eller mer konspiratorisk. Gemensamt för dem är att de har en förmåga att påverka synen på varandra både positivt och negativt. Olika händelser kan ge stor påverkan på hur man ser på varandra där ett exempel är 11:e septemberattackerna i USA. Detta kan skapa oro och rädsla för varandra och vilket riskerar att det skapas ett vi och dem (Eberle & Daniel 2022:3). Politik som bedrivs av oro för vad som kan komma att hända till exempel genom att se den ene som god och den andre som ond löper fara för en konflikt för att garantera nationell säkerhet (Kinnvall & Mizten 2020:244). För att knyta detta till geopolitiskt narrativ är kollektiva narrativ en stor del i att koppla människor och geografiska platser till samma kultur och territorium vilket kan orsaka just dessa problem (Dodds 2019:98,99). Till exempel kan man försöka knyta denna oro till ett objekt, till exempel ett territorium som Ryssland. Således vidtas åtgärder för att säkra sig mot detta hot och Sverige har historiskt dragit mer åt väst och USA vilket gör att de söker sig åt detta håll för att garantera sin säkerhet (Kinnvall & Mizten 2020:246). Oro kan också fästas vid andra objekt som organisationer och dess symboler. Om oro har knutits till exempel vid Nato kan dess flagga ha en stor betydelse och genom att flaggan hissas kan det uppfattas som en provokation (Dodds 2019:76). Flaggan kan som objekt få en geopolitisk inverkan där den vid demonstrationer kan vandaliseras, men flaggan kan också placeras utanför officiella byggandar för att visa på solidaritet med andra stater (Dodds 2019:125).

3 Metod och material

3.1 Forskningsdesign

Undersökningen består av en kvalitativ fallstudie av svensk utrikespolitik i konflikterna i Georgien 2008 och Ukraina 2022. Genom att utgå från ett fall kan det användas för att skapa en djupare förståelse för det specifika fallet och dess skeende (Flyvbjerg 2006:223). Diskussionen i riksdagens EU-nämnd kommer att analyseras och studeras och kommer att ta avstamp utifrån konflikten i Georgien 2008 till konflikten i Ukraina 2022. Det är av intresse att förstå konflikten i Ukraina 2022 utifrån riksdagens agerande i konflikten i Georgien som såg helt annorlunda ut jämfört med hur det ser ut nu. Analysen kommer att grundas på kritisk begreppen geopolitik och ontologisk säkerhet. Detta kommer att göras genom att beskriva händelser utifrån dessa termer för att kunna belysa relationerna som byggs upp i dessa konflikter. Det geopolitiska narrativet undersöks genom att studera hur konflikterna beskrivs. Betoning kommer att läggas på hur en hotbild konstrueras samt hur hotet bemöts. Undersökningen struktureras kring konflikternas kontext, historia, naturresurser, militär samt geografiska läge, vilket är komponenter i det geopolitiska narrativet. Detta kommer att analyseras för att belysa skillnader i hur de två olika konflikterna kom att behandlas i riksdagen.

Vid undersökning av dessa fall kommer kvalitativ jämförelse över tid att göras för att kunna beskriva hur riksdagens bild på hur dessa konflikter har utvecklats. Valet av fall har gjorts genom att identifiera två fall som är jämförbara och där liknande konfliktprocesser har ägt rum (Höglund 2011:116). Till exempel har Ryssland varit involverade i konflikten både Georgien och Ukraina. Dessa länder har tidigare varit satellitstater i Sovjetunionen och efter sönderfallet av Sovjetunionen har båda länderna närmast sig både EU och Nato. Att konflikterna liknar varandra gör dem intressanta att studera ur ett svenskt perspektiv och hur Sverige har agerat när dessa

konflikter har ägt rum. Väljandet av fall efter deras likhet med varandra har gjorts för att kunna identifiera specifika aspekter som kan ha haft påverkan (Höglund 2011:116) på den svenska debatten.

3.2 Operationalisering

Analysmetoden fokuserar på hur ontologisk säkerhet och geopolitiska narrativ framträder och hur detta skapar en förståelse för situationen och bedrivandet av den svenska utrikespolitiken. Argumentationen som politikerna bedriver åskådliggörs genom citat i analysen och kommer att förankras i kritisk geopolitik och ontologisk säkerhet för att visa hur Sveriges riksdag motiverar ställningstaganden och handlingar i konflikterna rörande Georgien och Ukraina. För att göra detta kommer påståenden att studeras i texten för att se vad de har för syfte och vad dessa kan säga om utrikespolitiken rörande Georgien 2008 och Ukraina 2022. Analysen kommer att blanda konflikterna, geopolitiska narrativ och ontologisk säkerhet för att dessa två teorier går in i varandra och där det noteras ett geopolitiskt narrativ går det också att utläsa ontologisk säkerhet. För att tydliggöra det geopolitiska narrativet i texten kommer som tidigare nämnts fokus att belysa hur en hotbild konstrueras samt hur detta hot bemöts, till exempel genom ett skapande av vi mot dem. Även konflikternas kontext, historia, naturresurser, militär och geografiska läge påverkar denna skildring av hot och kommer således att närläsas för att förstå det geopolitiska narrativet.

Analysen kommer att disponeras i följande tre rubriker, den europeiska säkerhetsordningen hotas vilken kommer att diskutera konflikten i Georgien. Sedan kommer Rysslands invasion av Ukraina att tas upp i den ukrainska situationen för att gå in mer på djupet i den nu pågående ukrainska konflikten och Sveriges förhållande. I tredje rubriken, Georgien i Ukraina kommer den georgiska konfliktens närvaro i den ukrainska konflikten 2022 att belysas närmare.

3.3 Avgränsning

Materialet för denna studie är riksdagsdokument för kartläggning av svenska riksdagens utrikespolitik under konflikterna i Georgien 2008 och Ukraina 2022. Det som studeras är svenska partiers utrikespolitik under den första månaden av konflikten det vill säga tidsperioden augusti 2008 gällande konflikten i Georgien och 24 februari – 24 mars 2022 gällande konflikten i Ukraina. Empirin för studien har samlats in från riksdagens arkiv under dessa två perioder. Sökorden för att få material relaterat till konflikterna kommer vara sökordet Georgien för konflikten i Georgien 2008 och sökordet Ukraina för konflikten i Ukraina 2022. Empirin i fallet Ukraina kommer endast undersöka EU-nämndens material för konflikten i Ukraina dock kommer dessa protokoll också undersöka Georgiens närvaro i denna konflikt. För belysa konflikten i Georgien 2008 används två protokoll från riksdagen. Detta var den enda information som behandlade Georgien under denna tidsperiod. Att endast EU-nämnden används som material för att analysera konflikterna är på grund av att den ger en god överblick över Sveriges bedrivna utrikespolitik och försvarspolitik i konflikterna samt att i just dessa konflikter är samarbetet med EU varit och är stort och därför är det av intresse att belysa dessa diskussioner. Då ingen konflikt endast påverkar en enskild stat är det också viktigt ta detta i hänsyn vilket EU-nämndens diskussioner tillför och sätter Sveriges kontext i en mer europeisk kontext. Denna avgränsning görs också för att undersökningen är en kvalitativ och för att detta material ger en klar och tydlig inblick i diskussioner som förekommer om konflikten i Ukraina och hur den påverkar både Sveriges och Europas politik. Använt material i studien består av nio protokoll från EU-nämnden och två protokoll från riksdagen.

Insamlingen av material för denna uppsats är inte helt systematiskt på grund av begränsad information om Georgien. Under 2008 förkom endast två protokoll från konflikten i Georgien. Därför kommer materialet om Ukraina att även innefatta information om Georgien som framgår i protokoll från 2022, för att visa hur invasionen av Ukraina har satt konflikten i Georgien i nytt ljus. Trots att detta material inte har samlats in på ett systematiskt sätt mellan fallen bedöms ändå detta som användbart för att bidra till att förklara och ge insikter i frågan (Höglund 2011:118). Ytterligare en avgränsning av materialet som bör nämnas är att det är själva konflikten som behandlas och inte sidofrågor där Georgien och Ukraina nämns i förbifarten. Det vill säga att materialet berör försvar och säkerhet. Många

anföranden i riksdagen börjas med att beklaga sig över situationen som sker och detta bedöms inte vara relevant för att studera argument kopplade till kritisk geopolitik och ontologisk säkerhet.

3.4 Metodkritiska reflektioner

Kritik som framförs mot denna metod är ofta i form av begränsade generaliseringsmöjligheter (Flyvbjerg 2006:220). Att den kvalitativa studien heller inte brukar betraktas som generaliserbar kan också associeras till att det finns en risk för att valet av fall väljs för att hitta faktorer som överensstämmer med den valda teorin. Att en kvalitativ undersökning inte kan ses som generaliserbar betyder inte att den är mindre värd, den kan istället medföra en fördjupning av kunskapen i ett fall. Då detta är en undersökning som till stora delar baseras på tolkning är det viktigt att vara medveten om att det finns en risk att förutfattade meningar (Robertson 2012:254). Dock för att kunna undersöka denna fråga måste en kvalitativ studie genomföras just för att denna studie kräver en mer närläsning av materialet. I och med att denna studie ämnar undersöka just upplevelser av hot krävs också en kvalitativ undersökning, då det är just upplevelserna av säkerhet och hot som är av betydelse och hur detta framförs i riksdagen. För att understryka studiens kvalitativa tillförlitlighet kan detta göras genom att basera på tolkningarna på hur omfattande bevisen för en slutsats är i materialet och men också hur olika påståenden kan diskuteras utifrån olika perspektiv (Robertson 2012:255). Dess interna validitet stärks också utifrån hur materialet analyseras och diskuteras i förhållande till tidigare forskning och teorier om ämnet för att kunna utesluta andra förklaringar (Halperin & Heath 2017:149). I och med att denna undersökning ämnar att just studera svenska riksdagens förda utrikespolitik passar den kvalitativa metoden väl för att kunna ge en förståelse i hur geopolitiskt narrativ och ontologisk säkerhet har för betydelse i staters ageranden i internationell politik.

4 Krig i Europa igen

4.1 Den europeiska säkerhetsordningen hotas

Den 24 februari 2022 invaderade Ryssland Ukraina. Detta väckte omedelbara reaktioner från omvärlden och bland annat Sverige. Dessa reaktioner var inte lika omedelbara när konflikten i Georgien bröt ut. Detta avsnitt kommer att kort behandla säkerhetsläget nu i Europa i förhållande till hur det gestaltade sig när konflikten i Georgien 2008 bröt ut.

Ryssland invasion i Ukraina motiveras bland annat med ett upplevt hot av EU:s och Natos expansion i öst vilket gör att det skapas en ontologisk osäkerhet för Ryssland som upplever sig trängt av EU och Nato (Ademmer, Delcour & Wolczuk 2016:12). Denna inramning skapar ett geopolitiskt narrativ då geografiska områden politiseras och ges betydelse utifrån en slags upplevd säkerhet och för att säkerhetsställa detta blir att skapa en geografisk buffert mot väst. Likaså gäller det i Sverige där Rysslands agerande för att garantera sin egen säkerhet hotar Sveriges säkerhet. Sveriges svar har då varit att närma sig Nato och USA och ingå i ett värdnationskap och det går att ifrågasätta om detta är avskräckning eller återhållsamhet i säkerhetsläget. Sverige har tidigare fungerat som en buffert tillsammans med Finland (Heier 2018:268,269) men konflikten i Ukraina har gjort att detta har tvingats till omvärdering. Sverige har även beslutat att sända krigsmateriel till Ukraina, ett krigförande land. Detta är första gången Sverige bidrar med vapen sedan Ryssland angrep Finland 1939 (TT 2022). Detta gör att man är involverad i konflikten ändå och Sverige bidrar genom detta handlande till sin egen osäkerhet då Ryssland har hotat och varnat väst för att inte blanda sig i konflikten.

Det upplevda säkerhetshotet som finns nu existerade inte när konflikten i Georgien bröt ut. Att invasionen av Ukraina tas upp omgående kan bero på att Ukraina har

grannländer som är medlemmar i EU och således är det ytterst viktig att direkt markera dess betydelse för alla EU-länder och speciellt grannländerna till Ukraina. I fallet med Georgien 2008 uppmärksammades händelsen inte lika omgående och omnämndes endast i förbifarten då ett OS i Kina istället tog upp en större del av dagordningen och dess förtryck av mänskliga rättigheter:

Världens blickar går ju inte bara till OS i Kina för närvarande. Jag skulle vilja börja med att beklaga kriget i Georgien och hur civilbefolkningen, kvinnor och män, lider och drabbas av den konflikten. Det är världssamfundets ansvar att säga ifrån att vi inte accepterar det förtryck som nu pågår. Det gäller att kunna och våga säga ifrån på alla håll runt jorden när mänskliga rättigheter inte följs. Kvinnor och män förföljs i Kina. Flickor utsätts för förtryck. Censuren mot tidningar, radio, tv och Internet har hårdnat i Kina. Inget land i världen har så många fängslade journalister som Kina.

(Green (S) a. 2008 s. 51)

Citatet antyder att synen på konflikten i Georgien inte alls upplevs lika allvarlig trots att Georgien också ligger i Europa om än på andra sidan av Svarta havet. Hur kommer det sig att Georgien erhöll så lite uppmärksamhet av Sveriges riksdag medan Ukraina fick det i högre grad? Det finns olika förklaringar till detta och en kan vara att konflikten i Georgien endast pågick i en vecka (Terzyan 2021:196) medan konflikten i Ukraina fortfarande pågår efter en månad. Dock förklarar det inte varför det omedelbara svaret skiljer sig i konflikterna. En annan förklaring kan vara att konflikten i Georgien var den första konflikten på 2000-talet efter Sovjetunionens fall och kan vara en faktor som minskar de omedelbara reaktionerna från omvärlden då detta var en händelse som inte förekommit tidigare från de involverade parterna.

Världen ser verkligen inte ut som den borde göra. Monica Green erinrar om det krig som pågår i Georgien och som Carl Bildt just kommer från. Det är det allra mest skräckinjagande exemplet på att världen borde se annorlunda ut. Om vi sedan går till OS-historien tror jag för min del att vi kan se vissa paralleller till vad som hände i Berlin 1936. Det var en alldeles fruktansvärd utveckling därefter. Efter det som hände i Moskva

1980 tog det ändå ett antal år innan friheten klingade också där. Jag tror att det spelade en helt annan roll där.

(Andrén (FP) a. 2008 s. 52)

Detta är ett citat nämner endast konflikten i Georgien snabbt för att sedan börja diskutera andra ämnen. Detta antyder att Sveriges säkerhet inte heller här upplevs bli påverkad av denna konflikt i någon större uträkning. Den ontologiska säkerheten för Sverige upplevs således inte som hotad. Georgien kan bedömas ligga för avlägset beläget för att drabba Sverige mer omgående.

Ryssland har efter konflikten i Georgien 2008 samlat på sig mycket kritik för sin inblandning i olika konflikter och för att ha gett sitt stöd till auktoritära regimer och separatism (Rezvani 2020:879). Under denna period har också Ryssland genom sin aggressiva utrikespolitik och ur ett västerländskt perspektiv blivit konstruerade som ett hot mot säkerhet och fred i många länder. Dock har detta också skett fast tvärtom i Ryssland där väst sägs ha utökat sin intressesfär i ett försök att minska Rysslands inflytande i forna sovjetstater (Rezvani 2020:886). Även om detta är en förenklad beskrivning av en mer komplex verklighet talas det om detta i geografiska termer utifrån både historia och ekonomiska intressen och det blir en väg att motivera olika handlingar (Oslender 2013:360). Däremot i invasionen av Ukraina 2022 har även konflikten i Georgien kommit upp i ny dager. Geopolitiska narrativ går därmed att belysa här då den konflikten också handlade om kontroll av territorium (Cheterian 2009:156). Bristen på gensvar från den konflikten kan ha påverkat Rysslands agerande nu:

Att stå upp för Ukraina i detta läge är också ett sätt att stå upp för Moldavien och Georgien. Bristen på internationell solidaritet och internationellt engagemang för Georgien 2008 var också något som av Ryssland uppfattades som ett klartecken att göra det man gjorde i Ukraina 2014. Vi har alltså goda skäl att stödja alla dessa tre länders suveränitet och territoriella integritet

(Rydberg g. 2022 s 7,8)

Detta citat belyser att i ukrainakonflikten finns det ett visst tillbakaseende där man tar hänsyn till konflikten i Georgien 2008 och som citatet visar att det kan ha varit en faktor att Ryssland bedömde att det skulle bli samma reaktion nu som då och även som i Krim 2014. Det visar att dessa konflikter inte är skilda åt utan det finns starka samband och ett pågående narrativ (Tuathail 1996:60) i Rysslands agerande i dessa konflikter. Citatet visar på att den georgiska konflikten ändå har varit uppmärksammat och en oförmåga att agera mer verkningsfullt när den pågick vill man erkänna den genom att var mer aktiva i Ukraina. Dessa konflikter kan också sägas ha skapat en alltmer ökad osäkerhet för vem som är nästkommande stat att befinna sig i konflikt med Ryssland. Ryssland har ökat sin närvaro i Östersjön och rysk militär har bland annat flugit nära svenskt territorium (Heier 2018:268,269). Från att ha varit neutrala i sina handlingar har Sverige nu också tydligt uttryckt stöd för Ukraina och där Sverige nu har hamnat i ett prekärt läge mellan Nato och Ryssland.

4.2 Situationen i Ukraina

Detta avsnitt kommer att behandla situationen i Ukraina och vad detta innebär för Sveriges säkerhet. Frågor som säkerhet, naturresurser och flyktingsituationen som denna invasion bidrar till kommer att diskuteras.

Ukrainakonflikten tar upp en mycket större del av riksdagens tid än vad Georgienkonflikten gjorde. Detta kan bland annat ha att göra med att Ryssland är en stor exportör av resurser till Europa av främst olja och gas.

Vi ska komma ihåg att det är oljan och gasen som göder Putins krig, men vi ska också komma ihåg att det gör även uranet. Vad är det som har drivit våra kärnkraftverk fram till i förgår? Jo, det är nämligen import av uran från Ryssland, och så ser det ut i en mängd länder runt om i världen

(Holm (V) f. 2022 s. 4)

I citatet visar poängterar Jens Holm (V) problematiken med denna konflikt. Eftersom Ryssland är en stor exportör av naturresurser gör det att energifrågan får en central roll då det bland annat är den som finansierar kriget. Resurser är en viktig del i geopolitik och i hur handlingar motiveras (Le Billion 2013:281). Beroendet av naturresurser från Ryssland bidrar till svårigheter hur denna energipolitik ska föras och blir ett dilemma över hur svensk försvarspolitik ska bedrivas. Det bör dock inte kallas ett resurskrig då detta brukar definieras som konflikter som handlar om jakten på eller makten över resurser (Le Billion 2013:287,288). Många europeiska stater är beroende av Rysslands resurser och skapar materialism vilket skapar dessa geopolitiska problem där konflikten tillåts fortgå på grund av beroendet. Den som har kontrollen över resurserna styr ekonomin (Le Billion 2013:288). Detta har utvecklats till en form av intressekonflikt där Sverige å ena sidan ger bistånd till Ukraina och uttalat stödjer deras sak medan de å andra sidan samtidigt köper in uran från Ryssland och därmed stödjer deras krigsekonomi.

Denna intressekonflikt skapar en tydlig ontologisk osäkerhet och blir ett geopolitiskt problem där Sverige blir ett hot mot sig själv. Om Ryssland fortsätter att vara ett hot på grund av sina tillgångar av naturresurser medför det att övriga Europa som också är beroende även får en hotbild. Det går således inte att säkerhetskälla en ontologisk säkerhet så länge man är beroende av den krigförande staten som i detta fall är Ryssland. På grund av denna situation har man satt sig i ett svårt dilemma där man fördömer en krigförande stat och gör sanktioner men samtidigt pågår handel med denna stat i bakgrunden. Situationen blir geopolitisk på grund av Rysslands tillgångar på bland annat gas och olja och de får makten att diktera krav. Ryssland kan således tvinga fram sin vilja och kan gå vidare med den geopolitiska vision som motiverade invasionen (Agnew 2013:23). Detta leder till säkerhetspolitiska problem där Ryssland har möjlighet att hota med att stänga av handeln mellan Ryssland och de stater som inför sanktioner mot dem vilket kan leda till försörjningsproblem för staterna och därmed leder till osäkerhet för hur man ska agera. Utifrån geopolitiskt narrativ kan det medföra problem att fortsätta importen av naturresurser på grund av att konflikten inte avslutas och även kan komma att spridas geografiskt. Detta kommer därmed också påverka den ontologiska säkerheten och att stoppa importen kan också leda till

försörjningsproblem vilket kan medföra en fara för staten och dess befolknings välbefinnande.

Dock poängterar den svenska regeringen att man i nuläget inte är oroad för att Sverige ska hamna i en sådan situation:

Regeringen har förståelse för att situationen i Ukraina kommer att leda till att vissa länder riskerar att drabbas hårdare än andra. När det gäller påverkan på Sverige avser regeringen att framhålla att det i dag inte finns någon omedelbar risk för försörjningsavbrott i de svenska energisystemen. Däremot förväntar sig regeringen att höga energipriser kommer att förekomma under en tid framöver.

(Farmanbar (S) f. 2022 s. 2)

Dock som statsrådet påtalar är han medveten om att andra länder kan komma att drabbas hårdare. Detta kan i sin tur skapa osäkerhet i EU och hur mycket som kan åstadkommas med sanktioner. Det finns en risk i att sanktionerna släpps av vissa länder då de är i starkt beroende av Ryssland. Till exempel importerar Lettland och Estland fortsatt 100 procent av sin naturgas från Ryssland. De baltiska staterna har däremot sedan konflikten i Georgien tagit steg mot EU och den europeiska energimarknaden istället för den ryska och den ryska aggressionen i både Georgien och Ukraina har bidragit till denna geopolitiska omlokalisering av den baltiska politiken (Bergman 2020:483,484). Det går på olika sätt sättet att omstrukturera EU:s energiberoende och därmed lösa det ontologiska säkerhetsdilemmat där man är beroende av Rysslands resurser. Dock kommer denna omställning ta tid även om den nu pågående konflikten förmodar accelerera detta arbete.

Ytterligare en osäkerhet som kan komma att öka på grund av den ukrainska konflikten är flyktingsituationen och hur den utvecklas framöver. För angränsande länder kan det också komma en brytpunkt där man bedömer att man inte har möjlighet att kunna ta emot fler flyktingar vilket sammanbinder både in det ontologiska och geopolitiska narrativet. Det upplevs som en fara för staten att ta emot en stor mängd flyktingar som man befärrar att man inte kan ta hand om.

Samtidigt används också geografi och stängda gränser som ett hot för att pressa andra stater till att ta större ansvar i frågan som Maria Ferm (MP) nämner:

Om vissa länder börjar skicka signaler om att strama åt eller peka på att andra länder borde ta det främsta ansvaret ser jag jättestora risker. Det kanske skulle göra att grannländerna, som tar emot och kommer att fortsätta att ta emot de allra flesta människor på flykt, börjar känna att de lämnas ensamma i detta och också funderar över att stänga gränser, med en humanitär katastrof som följd

(Ferm (MP) j. 2022 s. 5)

Stängda gränser utgör ett problem som kan förvärra situationerna för många stater och även staters förmåga att samarbeta i flyktingfrågan. Detta gör att förutom Sveriges eget problem att hantera hotet från Ryssland så konstrueras det även ett hot inom EU där det skapas meningsskiljaktigheter i hur man ska gå tillväga för att försöka lösa flyktingfrågan. Då dessa problem ständigt är närvarande gör det att säkerhet aldrig riktigt kan bli fullständig utan det finns ständigt nya hot agera på (Eberle & Daniel 2022:4). För Sverige och EU blir hotet att ha två kriser att hantera dels Ukraina på gränsen till EU, dels EU-länder som är missnöjda med flyktingmottagandet. Flyktingfrågan späder därmed på oron inom EU när det kommer till inhemsk säkerhet.

Som tidigare nämnts har även Sverige sin egen handel med Ryssland att hantera även om det på senare tid har det gått mot ett allvarligare läge där Sverige sett från ryskt håll kritiserat deras annektering av Krim men också att Sverige anslöt sig till EU:s sanktioner 2014 mot Ryssland. Detta har även lett till hot om att deras relationer kommer att påverkas och om Sverige närmar sig Nato ytterligare kommer Ryssland tvingas vidta militära åtgärder för att bemöta detta (Kragh 2018:71).

Jag vill också i det här sammanhanget konstatera att det finns skrivningar i den strategiska kompassen om artikel 42.7. I rådande säkerhetsläge har det varit påkallat att åter bekräfta EU:s betydelse som en solidarisk gemenskap. I den andan skrev Sveriges och Finlands statsministrar ett brev till Europeiska rådets ordförande Charles Michel och övriga medlemsländer. I brevet påminde statsministrarna om den

betydelse EU-fördragets artikel 42.7 har för att understryka solidaritet mellan unionens medlemmar.

(Hultqvist (S) j. 2022 s. 12,13)

Som Peter Hultqvist påtalar i detta citat har Sverige tillsammans med Finland skrivit ett brev för att påminna medlemsstaterna i EU om den gemensamma försvarsklausulen vilket fastställer att om en medlemsstat utsätts för ett väpnat angrepp ska de andra medlemsstater ge stöd och bistånd (Art. 42.7 Lissabonfördraget). Att denna artikel refereras till är en intressant aspekt att ta upp då det möjligen kan betraktas som uttryck för en viss oro för vad Ryssland planerar. Citatet möjliggör också en oro för att Ryssland kan antas vara irrationella i sitt agerande vilket skapar ontologisk osäkerhet (Eberle & Daniel 2022:6). Man vet inte riktigt hur man ska handla och genom att åberopa och påminna om denna klausul görs således ett försök till agerande och att ta kontroll över situationen. Bara för att en situation skapar osäkerhet behöver det inte betyda att man är oförmögen att agera (Mitzen 2006:345).

Man kan också se olika på Rysslands agerande i Ukraina där den invasionen är endast bunden till Ukraina och där andra stater inte bedöms ligga i farozonen. Dock med alla varningar som utfärdats av Ryssland angående Sveriges medlemskap i Nato (Paulsson Rönnbäck 2022) bidrar det till att fästa territoriell säkerhet och ontologisk säkerhet högt på agendan. Osäkerheten som uppstår på grund av detta skapar ett geopolitiskt narrativ med dessa hot vilket gör att Sverige behöver verka för att dess försvar och avtal gäller inför en eventuell geografisk eskalering av konflikten. Att det också är mot väst som Sverige har riktat sig för sin säkerhet till rent historiskt, förstärks denna geopolitiska uppdelning av världen ytterligare. Det är dock viktigt att erinra sig att ofta ha västs syn på världspolitiken kan ha lett till att man tolkat Rysslands handlingar utifrån givna premisser, det vill säga att oavsett hur Ryssland agerar uppfattar man det som ett hot mot ens säkerhet (Mitzen 2006:352). Ett exempel på hur Ryssland beskrivs och hur olika benämningar kan ha för påverkan är:

Den reaktion som Putin och hans hejdukar hade förväntat sig och hoppats skulle vara splittrad har visat sig vara både enad och kraftfull.

De hittills beslutade sanktionerna har haft och har effekt. Det kommer att svida rejält för den ryska ekonomin, den ryska eliten och de oligarker som har varit Putins springpojkar, sparbössor och förlängda arm.

(Thorell (S) h. 2022 s. 3)

Ord och benämningar som hejdukar och springpojkar förmedlar en fördomsfull och en negativ bild och förmedlar intryck av en oberäknelig sida från Ryssland som man inte kan lita på. Ett ord som hejduk kopplas ofta till brottslingar och genom att benämna Kreml som hejdukar till Putin är att utnämna Ryssland som en brottsling i internationella sammanhang och det blir en uppdelning mellan gott och ont (Oslender 2013:363). Denna uppdelning mellan gott och ont skapar således också en upplevelse av ett hot mot den upplevda säkerheten. Man ser sig själv som god och rationell och precis som Thorell uttalar förutspådde Ryssland att svaret på invasionen skulle vara splittrad i väst men istället visade det sig vara tvärtom. Därför blir Ryssland irrationella i sammanhanget och kan således agera nyckfullt på den internationella scenen. Uppfattningen att Putin har hejdukar och springpojkar som endast bejakar hans beslut kan grunda sig i ontologisk osäkerhet och identitetspolitik, det vill säga att beskrivningen av Ryssland är skämtsam och även löjeväckande men kan påverka bilden av dem som skrämmande och just irrationella inför militära sammanslagningar. För att bemöta detta och för att skapa ontologisk säkerhet konstrueras ett vi och dem genom gott och ont där ekonomiska sanktioner införs för att strypa till militär förmåga. Geopolitik används här för att garantera säkerhet vilket således bli ett sätt att kunna legitimera sina politiska handlingar (Müller 2013:51). Genom att förankra Ryssland som en folkgrupp med hejdukar som blint följer Putin leder det till ett återskapande av väst mot öst och konstruerar Ryssland till ett objekt som skapar osäkerhet (Eberle & Daniel 2022:6). Således förstärks hela tiden detta vi och dem där hotet från Ryssland ständigt är närvarande för väst och där hotet från EU och Nato alltid blir närvarande för öst (Eberle & Daniel 2022:7).

4.3 Georgien i Ukraina

Georgien tog som tidigare nämnt tog inte stor plats i riksdagen när den konflikten ägde rum. Däremot har konflikten i Ukraina nu förändrat bilden på Georgien och detta avsnitt kommer således att behandla varför denna utveckling och synen på Georgien har förändrats och vad detta kan bero på.

2008 såg försvarsläget annorlunda ut och konflikten krävde inte en revidering av synen på det svenska försvaret eller dess förmåga att hantera en konflikt och som Sten Tolgfors (M) beskriver: ”I tisdags hävdade Socialdemokraternas utrike talesman att läget i Georgien kräver en ny säkerhetspolitisk analys. I måndags sade försvarstalesmannen att den gamla gäller.” (Tolgfors (M) a. 2008 s. 63). Sedan konflikten 2008 har flera händelser inträffat, där bland annat en rysk annektering av Krim har skett och nu i februari 2022 även en invasion av Ukraina från Rysslands sida. Sedan 2008 har också en ny säkerhetspolitisk analys gjorts också. Tidigare var bedömningen att ett väpnat angrepp mot Sverige var osannolikt, jämfört med nu, att det bedöms som att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas (Guillou 2018). Detta är intressant för att det visar att det skett en markant utveckling av hur dessa två konflikter har behandlats av riksdagen. Dock var Carl Bildt, utrikesminister 2008 hård i orden i uttalanden mot Ryssland och jämförde Rysslands sätt att motivera konflikten för att skydda ryska medborgare med hur Adolf Hitler berättigade sitt agerande för att annektera Sudetenland från Tjeckoslovakien 1938 (Kragh 2018:60).

Georgiens dåvarande president Mikheil Saakashvili var också hård i sina uttalanden och uttryckte att det Ryssland gör nu, gjorde de även i Ungern 1956, Tjeckoslovakien 1968 och i Afghanistan 1979 och påtalade att detta var större än Georgien och att världsordningen hotades. Om man inte lyckas stoppa Ryssland i Georgien så finns det inget som talar för att stridsvagnar inte kan rulla in i andra länder också (Tuathail 2008:692). Detta uttalar av en president som precis hamnat i en militär konflikt med Ryssland men vad han säger är ändå intressant ur svensk synpunkt. Svenska riksdagens agerande då var att säkerheten mot Sverige inte hotades på samma sätt som konflikten i Ukraina upplevs göra nu. Dock är det en tydlig bild som Saakashvili målar upp. Precis som nu i Ukraina så hade Georgien börjat närmat sig Europa i ett försök att förändra sin identitet och ville ta avstånd från Ryssland (Terzyan 2021:197). Ett exempel är att i Georgien 2008 hissade

regeringen både EU:s och Natos flagga för att visa på avstånd från Ryssland och det gamla Sovjetunionen och på så vis uppfattas av omvärlden att stå närmare Europa (Tuathail 2008:681). Dessa flaggor har i denna kontext en väldigt tydlig geopolitisk inverkan på situationen och relationen mellan Ryssland och Georgien där dessa flaggor har hissats för att visa sin solidaritet med andra stater (Dodds 2019:125). I ett försök att stärka sin upplevda säkerhet satte Georgien tilltro till Nato och EU. En liknande väg går Sverige nu men som kanske inte skapar den säkerhet som man vill uppnå. Som Ryssland uttalat sina hot skapar ett närmande till Nato nya hot. I och med att konflikten är geografiskt befinner sig närmare Sveriges gräns finns det nu ett tydligare geopolitiskt narrativ att hantera med denna fråga. En skillnad mellan 2008 och 2022 är att Ukraina gränsar till EU-länder och därmed ökar det betydelsen även för Sverige och dess säkerhet. Att Ryssland även har annekterat Krim har också gjort att säkerhetsfrågan blir av största betydelse och har varit så en längre tid. För att gå tillbaka till vad kabinettssekreteraren Robert Rydberg sa var bristen på internationell solidaritet i konflikten i Georgien som kan ha lett klartecken för Ryssland att agera så som de gör nu (Rydberg g. 2022 s.7,8). Det har således skett små överträdelser åt gången som har lett till invasionen av Ukraina. Således har bilden av konflikten i Georgien också bidragit till den ett breddande av säkerhetshotet för Sverige som nu kräver ett större krafttag mot dessa överträdelser av internationella överenskommelser som gjorts av Ryssland. Säkerhetshotet är därmed större än bara mot Ukraina utan det är mot hela Europa.

Dock har detta återskapande av vi och dem, det vill säga Europa och väst mot Ryssland inte varit avskräckande och ökat säkerheten utan snarare eskalerat osäkerheten. Om Ryssland anser att EU och Nato bedriver ett expansionsprojekt i öst som enligt Ryssland motverkar deras upplevda säkerhet försämras situationen om flera alliansfria stater som Sverige närmar sig en allians som Nato. Ingen stat är positiv till att ha en militärallians som den inte själv tillhör nära ens egen gräns, som Rysslands dåvarande president Dmitrij Medvedev sa (Steinbock 2008:206). Globalisering som detta innebär kan i Rysslands fall bygga en nationalism där den påstådda expansionen uppfattas som ett existentiellt hot för staten (Kinnvall & Mitzen 2020:246). Det konstrueras här ett geopolitiskt narrativ som grundar sig i ontologisk osäkerhet då den upplevda oron från Rysslands håll fästs på väst och närmare EU och Nato. Detta har som visats lett fram till konflikterna både i

Georgien och Ukraina och Sveriges nu bedrivna försvarspolitik i denna fråga fortsätter att cementera Ryssland i denna roll. Till exempel att Sverige lutar sig mot delvis klausul 42.7 i Lissabonfördraget men även som Jessika Roswall (M) påpekar mer åt Nato.

Jag vill också säga att det är Nato med sin militära förmåga som utgör ryggraden i den europeiska säkerhetsordningen. Det är inte EU:s säkerhets- och försvarspolitik som gör det. Ett svenskt medlemskap i Nato är tillsammans med en ökad svensk nationell förmåga det bästa sättet att stärka Sveriges säkerhet.

(Roswall (M) h. 2022 s. 4)

Samtidigt behöver dessa citat inte betyda något speciellt mer än att framhäva Sveriges olika försvarsalternativ i form av denna klausul och Nato i händelse av en aggression. Dock att göra det i samråd med Finland och med ständiga varningar från ryskt håll att undvika Nato gör det att detta argument är av yttersta vikt för att bevara den svenska säkerheten och i samma stund se till att kunna vara hårda i sanktionerna mot Ryssland. Eftersom Sverige inte har en stor handel med Ryssland möjliggör det att de kan vara hårda i energifrågan och sanktionerna. Denna fråga är av yttersta vikt då resurshandlen gör att Ryssland fortsätter att få in medel att bekosta sina militära aktioner. Sverige och Finland har haft ett utvecklat samarbete med att stärka det gemensamma europiska försvarssamarbetet inom EU (Möller & Bjereld 2010:365) och att båda länderna nu också gemensamt åberopar artikel 42.7 är således inte förvånande i sammanhanget. Att Ryssland också är väldigt missnöjda med Natos expansion på senare tid (Möller & Bjereld 2010:378) kan även detta ha att göra med åberopandet av artikel 42.7 och invänta svar från resterande EU istället för att eskalera situationen och gå till Nato och på så vis tvinga Ryssland att antingen göra allvar av sina hot eller backa. Samtidigt var det detta närmande till väst och EU och Nato som försatte både Georgien och nu Ukraina i denna sits. Därmed kan det finnas en ovilja från Sveriges och Finlands håll gällande Nato att ytterligare eskalera situationen som nu pågår i Ukraina. Det finns ett geopolitiskt narrativ i att inte gå allt för fort med tanke på hur Ryssland eventuellt kan agera. Med bakgrunden från konflikten i Georgien kunde det redan varit en händelse som utlöste ett Nato-medlemskap på grund av att det finns ett

närliggande hot som skulle påverka ens agerande (Cottey 2013:464,465). Konflikten i Georgien 2008 kan däremot ha varit så pass avlägsen att den inte påverkade Sveriges ontologiska säkerhet vilket kan ha berott både på konfliktens kortvarighet och plats. Dock att det sker en konflikt igen ännu närmare Sverige och att Ukraina också gränsar till EU gör att denna diskussion blir än mer relevant. Till exempel nämner Helena Vilhelmsson (C) att: ”Jag läste på nätet i går att det är lika långt från Blekinge till Sundsvall som från Blekinge till Ukrainas gräns. Det är ganska anmärkningsvärt” (Vilhelmsson (C) d. 2022 s. 18). Detta uttalande kanske egentligen inte säger så mycket men det görs ändå en jämförelse med anledning av att peka på närheten mellan konflikten och Sverige vilket skapar ett geopolitiskt hot. Att det också redan har skett en konflikt i Georgien och Krim där Ryssland varit involverade har gjort att hotet aldrig riktigt har försvunnit och konflikten som pågår nu kan fungera som en katalysator för att gå med i Nato då konfliktens närhet till Sverige ökar hotet från Ryssland.

5 Slutdiskussion

Syftet med denna studie har varit att studera ställningstaganden i den svenska utrikespolitiken med hänsyn till konflikterna i Georgien 2008 och Ukraina 2022. Hur kan geopolitiska narrativ och ontologisk säkerhet belysa hur svenska riksdagens utrikespolitik har utvecklats från konflikten i Georgien 2008 till konflikten i Ukraina 2022 och varför har denna utveckling skett?

Sedan 2008 har det funnits en upplevelse av ett hot mot säkerheten i Europa som kommer från Ryssland. Sedan Rysslands annektering av Krim 2014 har denna känsla av upplevt hot mot Sverige ökat alltmer då Ryssland har uttalat militära hot om Sverige blir Natomedlem. Hur ontologisk säkerhet och geopolitiska narrativ påverkade riksdagens handlande i konflikten i Georgien och i nuläget påverkar den pågående konflikten i Ukraina har tydligt visat betydelsen av dessa begrepp för upplevelse av säkerhet och att dessa begrepp är tydligt sammankopplade och beroende av varandra. I denna konflikt noteras ett starkt geopolitiskt narrativ där territorium spelar en stor roll i vad begreppet säkerhet betyder för stater. Den geografiska närheten till Sverige fanns inte i Georgien. Samtidigt var det den första konflikten på länge och striderna blev mycket kortvariga vilket kan ha bidragit till att den svenska reaktionen var ganska sval. En upptrappning har skett sedan dess med en annektering av Krim och en invasion av Ukraina vilket har satt konflikten i Georgien i ett nytt ljus. Att Georgien tas upp igen i Ukraina visar att den konflikten inte är glömd och att den konflikten tillsammans med annekteringen av Krim lett till större krafttag i konflikten i Ukraina 2022. Till exempel har Sverige agerat bland annat genom att bistå med krigsmateriel första gången sedan finska vinterkriget 1939. Detta visar med tydlighet att Sverige upplever ett hot mot sig själv från Ryssland och agerar därför genom att bistå Ukraina. En annan aspekt är att i samband med konflikten i Ukraina har även Sverige närmat sig ett medlemskap i Nato vilket medfört att även Sverige också har hamnat i allvarlig motsättning mot Ryssland i denna konflikt. För Sverige har invasionen av Ukraina ökat denna form av osäkerhet och medlemskap i Nato har setts alltmer positivt. I sig har detta skapar

ytterligare osäkerhet då Ryssland har uttalat militära hot om Sverige blir Natomedlem. Risken med Natomedlemskap är att detta ur säkerhetssynpunkt kan ytterligare destabilisera området runt Östersjön. Resultatet blir att en åtgärd för Sverige för att stärka sin säkerhet kan leda till kraftigt ökad osäkerhet i området.

Om man studerar konflikten utifrån dessa perspektiv förekommer blockbenämningarna väst mot öst i hur politiker argumenterar angående konflikten. Det nämns till exempel närhet till EU och om vikten av enighet där men det görs också uttalanden om att man sätter stor tillit till Nato, vilket därmed är ett sätt att försöka stärka den ontologiska säkerheten. Om Ryssland utgör ett hot genom att invadera Ukraina och i samband med detta även hota väst för att de inte ska ingripa blir resultatet ett förmodat svar att närma sig Nato ytterligare och betydligt mer än vad det nutida värdsnationskapet innebär. Om dessa möjliga scenarier återkopplas med den tidigare forskningen framstår Rysslands diplomati när det kommer till detta område som ganska otydlig. Som tidigare nämnts framhåller de att väst både är svagt men att de samtidigt har styrkan att utgöra ett existentiellt hot mot Ryssland. Detta kan också bidra till en osäkerhet för Ryssland då hotet aldrig är helt försvunnet utan det finns alltid en risk för politiska utspel som kan bli mer eller mindre allvarliga. Detta gör att ageranden för att stärka den egna säkerheten kanske inte alls ge verkan utan utfallet blir istället det motsatta.

Utvecklingen i Europa från konflikten i Georgien 2008 har med stor tydlighet förändrat Sveriges bedrivna utrikespolitik. Genom att utan dröjsmål att bistå Ukraina med krigsmateriel och vara med och aktivt bedriva sanktioner mot Ryssland visar hur en geografisk närhet är av betydelse för mer aktivt agerande vid en konflikt. Att som svenska politiker påpekar att det är närmare till Ukraina från Blekinge än från Blekinge till Sundsvall tydliggör explicit en press att behöva agera mer aktivt. Men citatet uttrycker även en oro om konflikten skulle sprida sig geografiskt. Detta belyser Sveriges säkerhetshot där ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas.

Sammanfattningsvis är i den nu bedrivna utrikespolitiken geopolitik och ontologisk säkerhet sammankopplade och beroende av varandra och Sverige befinner sig i en position inklämd mellan väst och öst och med en geografiskt närliggande konflikt i

sydost. Detta betyder att geopolitik för Sverige också betyder säkerhet och för att vara säker på att inte få sitt territorium attackerat söker man säkerhet både med EU:s försvarsklausul men också hos Nato. Samtidigt är både dessa unioner inblandade i konflikten i Ukraina då Ryssland anklagar dessa för expansion och att de därför i sin tur anser sig bli tvingade att försäkra sig om sitt inflytande över östra Europa. Upplevelsen av vi och dem är från båda sidorna tydliga då Ryssland konstruerar väst som ett existentiellt hot medan Sverige benämner Ryssland som skurkstat med olika nedvärderande benämningar som till exempel hejdukar och springpojkar. En slutsats som kan dras är att situationen mellan väst och Ryssland har resulterat i ett säkerhetsdilemma där båda blocken försöker att garantera sin säkerhet genom att visa på sin militära styrka. Sverige söker sig till Nato och Ryssland genom att invadera Ukraina. Ironiskt nog leder inte detta till en ökad ontologisk säkerhet för någon part utan den bara befäster situationen att det inte finns en hållbar säkerhet i sikte. Samma sak skedde när Georgien och Ukraina närmade sig Nato och EU innan de hamnade i konflikt med Ryssland. Skillnaden i detta jämfört med Sverige är att Sverige redan är medlem i EU och att om ett medlemskap sökes till Nato och godkänns så finns ett garanterat försvar genom artikel 5. Dock kvarstår hotbilden mot Sverige från Ryssland och konflikten i Ukraina kommer fortfarande att pågå.

Sveriges utrikespolitik har med konflikten i Ukraina genomgått stora förändringar. Som denna studie tydliggjort finns det olika perspektiv på säkerhetshot och Ryssland hävdar att väst för en dubbelmoral och att omvärlden överser västs överträdelser. Vidare forskning kan vara om andra konflikter har haft liknande utveckling på politiken i stater som varit involverade i konflikter. Detta är intressant att studera för att belysa vikten av olika tolkningar av hot mot den egna säkerheten.

6 Referenser

Ademmer, Esther., Delcour, Laure., & Wolczuk, Kataryna. (2016). "Beyond Geopolitics: Exploring the Impact of the EU and Russia in the 'Contested Neighborhood'", *Eurasian Geography and Economics*, 57(1), pp. 1–18.

Agnew, John, (2013), 'The origins of critical geopolitics' i Dodds, Klaus, Kuus, Merje & Sharp, Joanne P. (red.) (2013). *The Ashgate research companion to critical geopolitics*. Farnham: Ashgate

Bergmane, Una. (2020). "Fading Russian Influence in the Baltic States", *Orbis*, 64(3), pp. 479–488.

Robertson, Alexa (2012). 'Narrativanalys' i Bergström, Göran & Boréus, Kristina, 2012. *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur

Boldyreva S. Yu., Boldyrev R. Yu., & Ragozin G. S. (2020) "A 'Secret alliance' or 'Freedom from any alliances'? NATO accession debate in Sweden and Finland, 1991—2016", *Baltic Region*, 12(2), pp. 23–39.

Cheterian, Vicken. (2009). "The August 2008 war in Georgia: from ethnic conflict to border wars", *Central Asian Survey*, 28(2), pp. 155–170.

Cottey, Andrew. (2013). "The European Neutrals and NATO: Ambiguous Partnership", *Contemporary Security Policy*, 34:3, 446-472.

Dodds, Klaus. (2019). *Geopolitics: a very short introduction*. Third edition Oxford: Oxford University Press.

Eberle, Jakob. & Jan, Daniel. (2022). "Anxiety geopolitics: Hybrid warfare, civilisational geopolitics, and the Janus-faced politics of anxiety", *Political Geography*, 92.

Flyvbjerg, Bent. (2006). "Five Misunderstandings About Case-Study Research", *Qualitative Inquiry*, vol. 12, no. 2: s. 219–245.

Fördraget om Europeiska unionen (konsoliderad version). *Europiska unionen tidning*, C 202/01, 7 juni 2016, artikel 42.7. s. 38

Gasparini, Amadeo. (2021). "Do not forget the Crimean crisis: why Russia 'Annexed' the Peninsula? A (pro-) Western-European perception", *Global Affairs*, 7:3, 405-410.

German, Tracey. (2017). "NATO and the enlargement debate: enhancing Euro-Atlantic security or inciting confrontation?", *International Affairs*, 93(2), pp. 291–308.

Guillou, Jan. (2018) Språklig förvirring om sannolikheten för ryskt angrepp. *Aftonbladet*. 21 januari, s. 34.

Halperin, Sandra & Heath, Oliver, (2017). *Political research. Methods and practical skills*. Glasgow: Oxford University Press.

Heier, Tormod. (2018). "Avoiding War: How Should Northern Europe Respond to the US-Russian Rivalry?", *Arctic Review on Law and Politics*, 9(0), pp. 267–286.

Höglund, Kristine. (2011). 'Comparative Field Research in War-torn Societies'. i Höglund, Kristine & Öberg, Magnus (red.) (2011). *Understanding peace research: methods and challenges*. London: Routledge

Kazharski, Aliaksei., & Makarychev, Andrey. (2021). "Belarus, Russia, and the escape from geopolitics", *Political Geography*, 89.

Kinnvall, Catarina., & Mitzen, Jennifer. (2020). "Anxiety, fear, and ontological security in world politics: Thinking with and beyond Giddens", *International Theory*, 12(2), pp. 240–256.

Kragh, Martin. & Åsberg, Sebastian. (2017). "Russia's strategy for influence through public diplomacy and active measures: the Swedish case", *Journal of Strategic Studies*, 40(6), pp. 773–816.

Kragh, Martin. (2018). "Sveriges relationer med Ryssland: kontinuitet och förändring historiskt och idag", *Nordisk Østforum*, 32(0), pp. 54–74.

Lavric, Aurelian. (2021). "The Impact of the Russia-U.S. Relations upon Eastern Europe: Consequences for the Security of the Republic of Moldova", *International Journal of Communication Research*, 11(3), pp. 184–194.

Le Billion, Philippe. (2013). 'Resources' i Dodds, Klaus, Kuus, Merje & Sharp, Joanne P. (red.) (2013). *The Ashgate research companion to critical geopolitics*. Farnham: Ashgate

Mitzen, Jennifer. (2006). "Ontological security in world politics: State identity and the security dilemma". *European journal of international relations*, 12(3), 341-370.

Mouritzen, Hans. (2019). "The Nordic region: Can Russia 'divide and rule'? Four Russo-Nordic relations after Crimea and Trump", *Journal of Regional Security*, 14(2), pp. 101–128.

Müllerson, Rein. (2014). "Ukraine: Victim of Geopolitics", *Chinese Journal of International Law*, 13(1), pp. 133–146.

Müller, Martin. (2013). 'Text, discourse, affect and things' i Dodds, Klaus., Kuus, Merje. & Sharp, Joanne P. (red.) (2013). *The Ashgate research companion to critical geopolitics*. Farnham: Ashgate.

Möller, Ulrika. & Bjereld, Ulf. (2010). "From Nordic neutrals to post-neutral Europeans: Differences in Finnish and Swedish policy transformation", *Cooperation and Conflict*, 45(4), pp. 363–386.

Nato (2022). Relations with Sweden.

https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52535.htm [2022-05-17]

Oslender, Ulrich. (2013). 'Spaces of terror' i Dodds, Klaus., Kuus, Merje. & Sharp, Joanne P. (red.) (2013). *The Ashgate research companion to critical geopolitics*. Farnham: Ashgate.

Paulsson Rönnbäck, Erik/TT. (2022). Ryssland varnar Sverige igen om Nato. *Svenska Dagbladet*. 12 mars.

Rezvani, Babak. (2020). "Russian foreign policy and geopolitics in the Post-Soviet space and the Middle East: Tajikistan, Georgia, Ukraine and Syria", *Middle Eastern Studies*, 56:6, 878-899.

Smith, Martin. A., & Timmins, Graham. (2001). "Russia, NATO and the EU in an era of enlargement: Vulnerability or opportunity?", *Geopolitics*, 6(1), pp. 69–90.

Steinbock, Dan. (2008). "NATO and Northern Europe: From Nordic Balance to Northern Balance", *American Foreign Policy Interests*, 30(4), pp. 196–210.

Suslov, Mikhail D. (2014). "'Crimea Is Ours!' Russian popular geopolitics in the new media age", *Eurasian Geography and Economics*, 55:6, 588-609.

Terzyan, Aram. (2021). "The Enemy Next Door: The Image of Russia in Georgian and Ukrainian Political Discourses Amid Conflicts Escalation", *Open Political Science*, 4(1), pp. 194–203.

TT. (2022). Riksdagen godkände leverans av materiel. *Dagens Nyheter*. 1 mars, s. 16.

Tuathail, Gearóid Ó. (1996). *Critical geopolitics: the politics of writing global space*. London: Routledge.

Tuathail, Gearóid Ó, (2008). "Russia's Kosovo: A Critical Geopolitics of the August 2008 War over South Ossetia", *Eurasian Geography and Economics*, 49:6, 670-705,

Wolff, Andrew. T. (2015). "The future of NATO enlargement after the Ukraine crisis", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 91(5), pp. 1103–1121.

Ydén, Karl., Berndtsson, Joakim., & Petersson, Magnus. (2019). "Sweden and the issue of NATO membership: exploring a public opinion paradox", *Defence Studies*, 19(1), pp. 1–18.

Åtland, Kristian. (2016). "North European security after the Ukraine conflict", *Defense & Security Analysis*, 32(2), pp. 163–176.

Empiri

Riksdagens protokoll 2007/08:136 Torsdagen den 14 augusti. (a).

Riksdagens protokoll 2007/08:137 Torsdagen den 21 augusti. (b).

Riksdagen Uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden 2021/22:25 Torsdagen den 24 februari. (c).

Riksdagen Uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden 2021/22:24 Fredagen den 25 februari. (d).

Riksdagen Uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden 2021/22:26 Lördagen den 26 februari. (e).

Riksdagen Uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden 2021/22:27 Måndagen den 28 februari. (f).

Riksdagen Uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden 2021/22:28 Torsdagen den 3 mars. (g).

Riksdagen Uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden 2021/22:29 Onsdagen den 9 mars. (h).

Riksdagen Uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden 2021/22:30 Fredagen den 11 mars. (i).

Riksdagen Uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden 2021/22:31 Fredagen den 18 mars. (j).

Riksdagen Uppteckningar vid EU-nämndens sammanträden 2021/22:32 Onsdagen den 23 mars. (k).